

PATRIMONI ARQUEOLOGIA // Joan Llinàs i Jordi Merino > TEXT I FOTOGRAFIA

Vil·les romanes de Vall-llobrega

En època romana, el poblament de les Gavarres es va estendre preferentment per la perifèria del massís, a les seves estribacions més baixes i ben a prop de les grans vies de comunicació.

Entre els segles I aC i V dC, la major part de la població s'establí en vil·les, que eren uns centres agrícoles i ramaders, la majoria de dimensions força grans, que explotaven totes les terres dels seus voltants i que estaven centrades per un conjunt complex d'edificacions: hi havia la residència dels propietaris —moltes vegades amb uns certs luxes, com termes i un sistema de calefacció—, habitatges per al servei i els treballadors, i tot un seguit de magatzems i àrees de treball, que podien contenir tant premses, trulls i dipòsits com petites forges o forns de terrissa. Moltes d'aquestes vil·les es despoblaren al final de l'època romana, però n'hi ha que es troben en l'origen d'alguns pobles actuals.

Vilarenys. Vall-llobrega està situada en una zona ideal per a l'establiment de vil·les romanes, amb petites elevacions a tocar d'una plana fèrtil, ben comunicada i, sobretot, oberta al mar, la principal via de comunicació de l'època. No és, per tant, gens estranya l'existència de dues importants vil·les romanes, Vilarenys i els Vilars, que han estat objecte en els darrers anys d'intervencions arque-

ològiques. La vil·la romana de Vilarenys es troba a l'extrem de llevant del terme, al mig del polígon industrial del costat de la carretera Girona-Palamós, en una zona plana emmarcada entre el puig Maruny i el puig Manxa i oberta directament al camí

que porta fins a la costa de Palamós. Fou descoberta i delimitada els anys 1991-1993, en unes campanyes que van permetre documentar unes petites termes amb piscines d'aigua calenta (*caldarium*) i tèbia (*tepidarium*) i el forn (*prae-furnium*). Davant del projecte d'instal·lar-hi naus del polígon, es va endegar l'any 2001 l'excavació de la vil·la. Uns mesos després, enretirades les terres superficials i davant de la gran extensió del jaciment (prop d'una hectàrea), es va optar per interrompre l'excavació i deixar el solar sense edificar.

Es va descobrir una gran explotació formada per un seguit d'edificacions articulades a l'entorn d'àmplies àrees obertes, o patis. Al sud-oest va aparèixer bona part de la residència dels propietaris, que incloïa, a banda de les termes descobertes l'any 1991, un seguit d'habitacions obertes a un pati interior, o peristil, i algunes dependències annexes, mal conegudes. Al nord d'aquestes construccions, s'hi va excavar una gran nau (un magatzem?), a l'altre costat de la qual hi havia altres dependències, que havien estat malmeses per les obres d'un solar veí. A llevant de la nau, van aparèixer tot un seguit de cambres que podri-

A dalt: vista general de les excavacions a la vil·la de Vilarenys i detall de dos *dolia* descoberts a Vilarenys. A la dreta: treball en una vinya del mas Ponsjoan de Calonge // FOTO: Arxiu Jaume Comas.

en haver estat també residencials, mentre que a l'extrem sud-est hi fou documentat un edifici exempt amb cinc cambres, que segurament formava part de la zona de treball i emmagatzematge de la vil·la, ja que s'hi descobrí un dipòsit.

La vil·la va funcionar almenys entre els segles I i V dC, i es va poder documentar com, en els darrers segles, els magatzems es van estendre i van causar la reforma de la residència dels propietaris, que va aparèixer plena de *dolia*, uns grans recipients globulars de terrissa semisoterrats que servien per emmagatzemar la collita.

Els Vilars. La segona vil·la romana, els Vilars, es troba al nord del terme, a 75 metres d'alçada, en una zona agrí-

cola situada a 1 km aproximadament de distància al nord del nucli urbà i a 2 km al nord-est de la vil·la de Vilarenys. Ocupa una plana en pendent suau cap a migdia i resta magníficament oberta a la badia de Palamós. El paratge dels Vilars constitueix, de fet, una part de les darreres estribacions de les Gavarres, que es drecen al nord i a ponent del jaciment, amb alçades que volten els 200-250 metres (puig Agudell, puig Blanc, puig d'en Boix...)

La vil·la va ser descoberta als anys 50 i hi ha notícia de la troballa d'un paviment d'*opus signinum* (morter hidràulic), que fou destruït. En aquest indret, però, només s'hi han efectuat fins ara dues campanyes de delimitació del jaciment, els anys 2000 i 2003, prèvies al projecte d'urbanit-

zació del sector. Els treballs van consistir en la realització d'un seguit de rases, que van permetre identificar amb molta precisió els sectors on es troba la vil·la, que serà respectada per la urbanització.

A la part nord del jaciment que ocupa una superfície propera als 4.000 m², fa anys s'hi va obrir un camí. Les restes localitzades en els sondejos de delimitació corresponen a diversos trams de murs, alguns abocadors i força material arqueològic dels segles I aC a V dC. Cal destacar les restes d'un petit dipòsit rectangular amb una cubeta de decantació de forma circular, que va aparèixer bastant mal·lès, però que ens documenta un element pertanyent sens dubte a l'àrea de treball de la vil·la. 📍

→ La producció i la comercialització del vi en època romana

Amb la romanització del país, es va desenvolupar a bona part del litoral català el conreu especialitzat de la vinya. La dominació romana havia fet segures i eficaces les rutes comercials marítimes, cosa que afavorí una intensa exportació del vi produït a la costa catalana (el vi tarraconense) cap a diferents punts de l'Imperi, especialment cap a Itàlia.

El procés era el següent: un seguit d'explotacions agràries (vil·les), que devien abastar una bona part de la terra cultivada, es dedicaven al conreu de la vinya i a la producció de vi. Aquest vi era transportat a les zones portuàries, on s'envasava en àmfores (fabricades generalment en terrisseries instal·lades ben a prop) i es carregava en vaixells per a la comercialització i el consum arreu de l'Imperi. El vi s'intercanviava per productes diversos, portats d'altres terres per aquests mateixos vaixells (oli, cereals, fruits secs, salaó de peix, ceràmica de luxe, etc.), que els especialitzats habitants vinaters d'aquesta regió no produïen en prou quantitat i que, per tant, necessitaven. El sistema, emparat amb el domini

polític unificat romà de les diverses regions mediterrànies, funcionava a la perfecció.

La façana marítima de les Gavarres es trobava de ple dins d'aquesta zona vitivinícola, que es desenvolupà especialment al segle I dC, i moltes de les vil·les que coneixem, com els Vilars o Vilarenys, es degueren dedicar preferentment al conreu de la vinya. Altres vil·les properes ben conegudes, instal·lades a redós de zones portuàries, arribaren a combinar totes les etapes de la producció i comercialització del producte de la vinya conreada al vessant costaner de les Gavarres: és el cas de pla de Palol, a

Platja d'Aro, on se sap segur que s'envasava el vi en àmfores, ja que hi fou trobat un segell per a taps d'àmfora amb el nom del propietari (*Porcianus*). També és el cas del Collet de Sant Antoni de Calonge, on excavacions recents han localitzat un seguit de forns de terrissa que es degueren dedicar amb tota probabilitat a la producció d'àmfores; o de Llafranc, importantíssim centre terrisser romà on també s'han pogut excavar les restes d'una premsa. 📍